

24.5.2022

VALTIONEUVOSTON ASETUS SAIRAUSVAKUUTUSLAIN TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA ANNETUN VALTIONEUVOSTON ASETUKSEN MUUTTAMISESTA

Pääasiallinen sisältö

Valtioneuvoston asetusta sairausvakuutuslain täytäntöönpanosta (1335/2004) ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan 1.8.2022 voimaan tulevia sairausvakuutuslain (1224/2004) muutoksia. Muutokset koskevat säännöksiä tarvittavista selvityksistä vanhempainpäivärahoja haettaessa ja maksettaessa sekä säännöksiä vanhempainpäivärahan maksujaksoista. Lisäksi asetuksen terminologia muutettaisiin vastaamaan sairausvakuutuslakia.

1. Asian tausta ja asetuksenantovaltuus

Sairausvakuutuslain 15 luvun 17 §:n mukaan korvausten ja etuuksien hakemisen yhteydessä annettavista sekä niiden maksamiseksi tarvittavista selvityksistä sekä päivärahaetuuksien maksukausista voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Lain 9 luvun 4 §:n 1 momentin (1.8.2022 lukien 9 luvun 3 §:n 1 momentin) mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään, milloin vakuutetun työtehtävien tai työpaikan olosuhteiden voidaan arvioida vaarantavan vakuutetun tai sikiön terveyden edellä mainituissa tilanteissa, sekä siitä, mitä selvityksiä vakuutetun on esitettävä haettaessa erityisraskausrahaa.

Sairausvakuutuslain vanhempainpäivärahasäännöksiä on muutettu perhevapaaudistuksessa (HE 129/2021 vp). Lain muutokset tulevat voimaan 1.8.2022. Vanhempainpäivärahasäännösten muutokset edellyttävät muutoksia valtioneuvoston asetukseen sairausvakuutuslain täytäntöönpanosta.

2. Asian valmistelu

Asetus on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen kanssa.

Asetusluonnos on ollut lausuntokierroksella ajalla 11.5.-25.5.2022. Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta: Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Kunnallinen työmarkkinalaitos KT, Suomen Yrittäjät ry, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, STTK ry ja Akava ry. Mainitut tahot olivat mukana myös perhevapaaudistusta valmistelleessa sosiaali- ja terveysministeriön johdolla toimineessa työryhmässä.

3. Ehdotetut muutokset ja säännöskohtaiset perustelut

1 luku Päivärahaetuuudet

1 §. Työtehtävät ja työolot erityisraskausrahan edellytyksenä. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan sairausvakuutuslaissa käytettyä terminologiaa. Otsikon sana erityisäitiysraha muutettaisiin erityisraskausrahaksi. Pykälän 1 momentin viittaus ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan oikeaa sairausvakuutuslain säännöstä eli sairausvakuutuslain 9 luvun 3 §:n 1 momenttia.

Pykälässä säädetään tyhjentävästi niistä vakuutetun työtehtäviin tai työoloihin liittyvistä kemiallisista aineista, joiden voidaan arvioida vaarantavan sairausvakuutuslain 9 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla vakuutetun tai sikiön terveyden. Pykälän 1 momentin 9 kohtaa, joka koskee syöpäsairauden vaaraa aiheuttavia aineita, muutettaisiin vastaamaan voimassa olevia säännöksiä.

Kohdassa mainittu työministeriön päätös syöpäsairauden vaaraa aiheuttavista tekijöistä (838/1993) sekä sen muuttamisesta annettu sosiaali- ja terveysministeriön asetus (1232/2000) on kumottu valtioneuvoston asetuksella työhön liittyvän syöpävaaran torjunnasta (1267/2019). Kyseinen asetus tuli voimaan 1.1.2020. Kyse olisi teknisestä muutoksesta.

2 §. Vaaraa aiheuttavia tekijöitä koskeva arviointi. Pykälän 1 momentin viittaus ehdotetaan muutettavaksi koskemaan oikeaa sairausvakuutuslain säännöstä eli sairausvakuutuslain 9 luvun 3 §:n 1 momenttia. Muilta osin säännös säilyisi ennallaan.

3 §. Jälkitarkastus. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Jälkitarkastus ja sitä koskevan todistuksen esittäminen ei enää jatkossa ole vanhempainrahan maksamisen edellytyksenä.

2 luku Etuuksien hakeminen ja maksaminen

1 §. Päivärahaetuuksia haettaessa esitettävä selvitys. Pykälässä säädetään siitä, mitä selvitystä eri päivärahaetuuksia Kansaneläkelaitokselta haettaessa on esitettävä. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi sairausvakuutuslain muutoksia vastaavat teknisluonteiset muutokset. Sana erityisäitiysraha muutettaisiin eritysraskausrahaksi ja viittaus sairausvakuutuslakiin korjattaisiin koskemaan oikeaa säännöstä.

Pykälän 4 momentissa säädetään siitä, mitä selvitystä vanhempainpäivärahaa haettaessa on esitettävä. Momentin mukaan vanhempainpäivärahaa haettaessa vakuutetun on esitettävä lääkärin, sairaanhoitajan, kättilön tai terveydenhoitajan todistus siitä, että raskaus on kestänyt vähintään sairausvakuutuslain 9 luvussa säädetyn ajan eli 154 päivää. Tältä osin säännös ja sen soveltaminen säilyisivät asiallisesti ennallaan. Ainoastaan viittaus sairausvakuutuslakiin muutettaisiin koskemaan oikeaa säännöstä. Lisäksi lisättäisiin maininta siitä, että todistuksesta tulee ilmetä laskettu synnytysaika. Lasketulla synnytysajalla on merkitystä raskausrahakauden alkamisen määräytymisessä. Lisäksi 1.8.2022 voimaan tulevien sairausvakuutuslain muutosten soveltaminen ratkaistaan lasketun synnytysajan perusteella. Muutos vastaa nykyistä käytäntöä, sillä pääsääntöisesti raskaustodistuksissa on ilmoitettu laskettu synnytysaika.

Pykälän 4 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että mikäli vanhempainrahan hakija ei ole lapsen juridinen vanhempi, vaan vakuutettu on tunnustanut vanhemmuuden äitiyslain (253/2018) tai isyyslain (11/2015) mukaisesti, tulee hänen tarvittaessa esittää selvitys vanhemmuuden tunnustamisesta. Tällainen selvitys on esim. tunnustamisasiakirja. Selvitys tulisi esitettäväksi vain silloin, kun asiasta on epäselvyyttä.

Pykälän 4 momentissa säädetään myös osittaista vanhempainrahaa haettaessa esitettävästä selvityksestä. Sairausvakuutuslain osittaista vanhempainrahaa koskeva säännös muuttuu mm. osa-aikatyön edellytysten osalta sekä siten, että jatkossa molempien vanhempien ei tarvitse olla yhtä aikaa osittaisella vanhempainrahalla. Tästä syystä asetusta ehdotetaan muutettavaksi siten, että vakuutetun hakiessa vanhempainrahaa osittaisena tulee hänen esittää työnantajansa kanssa osa-aikatyöstä tehty työsopimus, josta ilmenee sovittu työaikajärjestely. Yrittäjän on esitettävä luotettava selvitys siitä, että hänen päivittäinen työaikansa on enintään viisi tuntia.

Voimassa olevan pykälän 4 momentin säännös sairausvakuutuslain mukaisen vanhempainrahakauden jakamisesta ilmoittamisesta on jatkossa tarpeeton. Sairausvakuutuslain muutosten voimaan tul-

tua molemmilla vanhemmilla on omat vanhempainrahakiintönsä. Lisäksi vanhempainrahaa voi jatkossa hakea joustavasti haluaminaan jaksoina lapsen kahden vuoden ikään saakka eikä yhdenjaksoista vanhempainrahakautta enää ole.

Pykälän 5 momentti koskisi selvitystä, joka tulisi esittää vanhemman hakiessa toisen vanhemman vanhempainrahakiintiöön kuuluvia päiviä sairausvakuutuslain 9 luvun 6 §:n 4 momentissa tarkoitetussa tilanteessa toisen vanhemman ollessa sairauden tai vamman vuoksi pysyvästi tai pitkäaikaisesti kykenemätön hoitamaan lasta. Vanhemman terveydentilasta tulisi esittää lääkärinlausunto, josta tulisi käydä myös ilmi tilanteen pysyvyys tai arvioitu kesto. Mikäli tällainen selvitys olisi Kansaneläkelaitokselle jo muussa etuusasiassa toimitettu, ei selvitystä tarvittaisi. Voimassa olevan 5 momentin säännökset koskien isyysrahan hakemista ja lapsen hoito- ja työstä poissaoloajoista ilmoittamista ovat tarpeettomia sairausvakuutuslain muutosten johdosta. Jatkossa myös vanhempainrahan edellytyksenä on ansiotyöstä poissaolo ja lapsen hoitaminen, jotka tiedot hakija ilmoittaa vanhempainrahaa hakiessaan. Erillistä selvitystä ei tarvitsisi esittää, mikä vastaa nykyistä käytäntöä isyysrahan osalta. Mikäli näissä edellytyksissä tapahtuu muutoksia vanhempainrahan myöntämisen jälkeen, on vakuutettu velvollinen ilmoittamaan muutoksista Kansaneläkelaitokselle sairausvakuutuslain 15 luvun 20 §:n nojalla.

Pykälän 6 momentissa säädetään selvityksestä adoptiovanhemman hakiessa vanhempainrahaa. Momenttiin ehdotetaan tehtäväksi sairausvakuutuslain muutoksia vastaavat muutokset. Adoptionhakijan tai adoptiovanhemman hakiessa vanhempainrahaa, hänen olisi esitettävä lapsen hoitoon ottamisesta adoptiolaisissa (22/2012) tarkoitetun adoptioneuvonnan tai kansainvälisen adoptiopalvelun antajan todistus. Tältä osin säännös vastaisi voimassa olevaa asetusta. Lisäksi silloin, kun lapsi adoptoidaan vieraasta valtiosta Suomeen ilman palvelunantajaa, vanhempainrahan hakijan tulisi esittää selvitys lapsen adoptiosta ja hoitoon ottamisesta. Tältä osin säännös vastaa nykyistä käytäntöä, sillä vastaava säännös sisältyi voimassa olevaan sairausvakuutuslakiin.

2 §. Päivärahaetuuden maksamisen edellytykset. Pykälän 3 momentissa säädetään voimassa olevan sairausvakuutuslain 9 luvun 3 §:n mukaisen jälkitarkastustodistuksen esittämisestä. Momentti ehdotetaan kumottavaksi, sillä sairausvakuutuslaissa ei enää jatkossa edellytetä äidin jälkitarkastuksessa käymistä edellytyksenä vanhempainrahan saamiselle.

3 §. Päivärahaetuuksien maksukaudet. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi sairausvakuutuslain terminologiaa vastaavat muutokset. Lisäksi momentissa käytettäisiin termiä maksujakso nykyisen maksukauden sijasta. Vanhempainpäivärahat maksettaisiin jatkossakin jälkikäteen enintään 25 arkipäivän jaksoissa. Nykyisestä äitiysrahan 30 arkipäivän ensimmäisestä maksujaksosta poiketen myös raskausraha maksettaisiin jatkossa enintään 25 arkipäivän jaksoissa. Jatkossa vanhempainrahaa on mahdollista saada myös lyhyissä, yksittäisissä jaksoissa eivätkä vanhempainrahapäivät muodosta yhtäjaksoista kautta. Vanhempainraha maksettaisiin jälkikäteen haetun vanhempainrahajakson jälkeen ja maksujaksot voisivat siten olla myös edellä mainittua 25 arkipäivän jaksoa lyhyempiä.

Pykälän 4 momentissa säädetään vanhempainrahan maksukaudesta tilanteessa, kun vanhempainraha sairausvakuutuslain 9 luvun 13 §:n mukaisesti maksetaan lapsen isälle tai muulle lapsen huollosta vastaavalle vakuutetulle lapsen äidin kuoleman tai sairauden vuoksi. Momentti ehdotetaan kumottavaksi, sillä kyseiset sairausvakuutuslain säännökset on kumottu 1.8.2022 lukien.

4. Pääasialliset vaikutukset

Ehdotetut muutokset seuraavat sairausvakuutuslakiin tehdyistä, 1.8.2022 voimaan tulevista, vanhempainpäivärahoja koskevista muutoksista. Muutokset koskien vanhempainpäivärahaa haettaessa esitettävää selvitystä selkeyttävät hakemisprosessia sekä etuuden hakijan että Kansaneläkelaitoksen näkökulmasta.

Ehdotetuilla muutoksilla ei ole taloudellisia vaikutuksia.

5. Voimaantulo

Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2022 eli samaan aikaan sairausvakuutuslain muutosten kanssa. Asetuksen säännöksiä sovellettaisiin niihin hakijoihin ja etuudensaajiin, joihin sovelletaan sairausvakuutuslain 1.8.2022 voimaan tulevia säännöksiä. Niihin hakijoihin ja etuudensaajiin, joihin sovelletaan nykyisiä sairausvakuutuslain säännöksiä, sovellettaisiin asetuksen voimaantullessa voimassa olevia asetuksen säännöksiä.